

De Metropoolregio Amsterdam als Circulaire Grondstoffen Hub

Startnotitie

Jacqueline Cramer en John Nederstigt

5 maart 2015

SAMENVATTING

In deze startnotitie geven we een aanzet tot het formuleren van een strategisch plan dat zich richt op de Metropoolregio Amsterdam als Circulaire Grondstoffen Hub.

Visie

In een circulaire economie worden alle grondstoffen na gebruik zo hoogwaardig mogelijk teruggebracht in het economisch systeem, zodat de kringlopen van producten en materiaalstromen worden gesloten. Dit biedt kansen voor de Metropoolregio Amsterdam: het leidt tot kostenbesparing, creëert nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid en bespaart grondstoffen en energie. Bovendien stimuleert het de ontwikkeling van kennis, innovatie en start-ups en verhoogt het de voorzieningszekerheid van grondstoffen. Kortom, het biedt maatschappelijke meerwaarde op alle vlakken: People, Planet en Profit.

De Metropoolregio Amsterdam is bij uitstek geschikt om een toonaangevende circulaire grondstoffen hub te worden in Europa. Het is een dichtbevolkte regio waarin grote hoeveelheden producten en materialen circuleren en veel innovatieve en duurzame ondernemers werkzaam zijn. De regio heeft een uitstekend logistiek netwerk met alle transportmodaliteiten en een gecoördineerde ruimtelijk ordening, het beschikt over een breed palet aan economische bedrijvigheid en kennisinfrastructuur en er bestaat maatschappelijk draagvlak voor initiatieven op het gebied van de circulaire economie.

Missie

De missie van de Metropoolregio Amsterdam is om in 2020 een internationaal vooraanstaande positie verworven te hebben als circulaire grondstoffen hub van Europa.

Doelen

In 2020 heeft de regio aangetoond dat de ontwikkeling richting circulaire economie heeft geleid tot (xx nader in te vullen en doelen zo nodig te herdefiniëren):

People:

- tenminste xx extra banen (zowel voor hoog- als laagopgeleide arbeidskrachten)
- tenminste xx aantal stage- en onderzoekplaatsen voor het hoger onderwijs en tenminste xx nieuwe onderwijs- en opleidingsprogramma's voor MBO, HBO, Universiteiten en beroepsgerichte bijscholing

Planet:

- stijging van het recycling percentage van afvalstromen naar gemiddeld xx %
- energiebesparing met xx %
- xx aantal m² aan gebouwde omgeving die gebouwd is volgens het cradle to cradle principe

Profit:

- xx % kostenbesparing voor burgers en bedrijven op de afvalstoffenheffing
- tenminste xx nieuwe bedrijven (inclusief start-ups in recycling en upcycling) en x% groei van bedrijven die reeds actief zijn in de Metropoolregio op het gebied van de circulaire grondstoffenhub
- xx % efficiency verhoging van de logistieke processen van inzameling en transport van bedrijfs- en huishoudelijke afvalstromen en verwerking/afvoer van opgewaardeerde, herbruikbare producten en grondstoffen.

Strategie

Om de gestelde doelen in 2020 te halen zijn de volgende stappen nodig, die deels naast elkaar kunnen worden uitgevoerd:

Inhoudelijke strategielijnen

1. Het verkrijgen van een overzicht van de belangrijkste grondstofstromen in de regio en de mate waarin deze hoogwaardig worden hergebruikt
2. Het identificeren van kansen en het ontwikkelen van nieuwe business modellen voor de regio om bedrijvigheid, werkgelegenheid en innovatie gericht op de Metropoolregio als circulaire grondstoffen hub te versterken, alsmede regionaal opschaalbare lokale initiatieven
3. Het reeds in gang zetten van activiteiten die passen binnen de strategie van 'de Metropoolregio als circulaire grondstoffen hub' en daarbij actief inzetten op interventies (door overheid of bedrijfsleven) die inspelen op de belemmeringen op dit terrein

Ondersteunende strategielijnen

1. Het opzetten en inhoudelijk vorm geven van online en offline communicatie die nationaal en internationaal bekendheid geeft aan de Metropool regio Amsterdam als circulaire grondstoffen hub
2. Het vergroten van de betrokkenheid en het bewustzijn van burgers bij de Metropoolregio als circulaire grondstoffen hub
3. Het verkrijgen van nationale en internationale bekendheid met de Metropoolregio Amsterdam als circulaire grondstoffen hub
4. Het monitoren en evalueren van Metropoolregio Amsterdam als circulaire grondstoffen hub

Om bovenstaande activiteiten te concretiseren is een actieplan nodig. De hoofdlijnen hiervan staan in deze notitie verwoord.

Organisatie

Voor de overall coördinatie wordt een Stuurgroep ingesteld. Hierin participeren: 3-4 overheidsbestuurders, 3-4 bedrijven (incl. een start-up) en één vertegenwoordiger van de kennisinstellingen, de Amsterdam Economic Board, de Amsterdam Logistics Board en lokale initiatieven. Onder de Stuurgroep functioneert een operationele Taskforce, die bestaat uit de belangrijkste trekkers in de uitvoering van het actieprogramma.

Daarnaast is bestuurlijke afstemming van groot belang. In de metropoolregio bestaan twee belangrijke platforms: de Stuurgroep Duurzaamheid van de MRA en de Amsterdam Economic Board (AMEC). Deze platforms zouden in elkaars verlengde moeten werken op vergelijkbare wijze als de PRES (Platform Regionale Economische Samenwerking). Door hierop in te zetten volgt er een breder commitment vanuit de overheden, is funding vanuit de lokale programma's duurzaamheid meer opportuun en vergroten we automatisch de uitvoeringskracht.

Koplopers en boegbeelden zijn belangrijk voor transitie. Jacqueline Cramer, lid van de Amsterdam Economic Board, oud-minister en duurzaamheidsexpert kan zo'n boegbeeld rol vervullen en leiding geven aan de Stuurgroep Circulaire Grondstoffenhub als onafhankelijk voorzitter. Voorgesteld wordt om haar een tandem te laten vormen met John Nederstigt, wethouder in Haarlemmermeer, lid van de Economic Board Amsterdam en lid van de Stuurgroep Duurzaamheid van de MRA. Door zijn positie vervult John Nederstigt een brugfunctie binnen beide bestuurlijke gremia teneinde de gezamenlijke slagkracht te

vergroten. Zo kunnen de MRA overheden als één stem optreden binnen de AMEC en kunnen ze ook de discussie openen om middelen vanuit de MRA-gemeenten deels aan te wenden voor strategische uitvoeringstrajecten.

Voorwaarde voor succes is de inzet van energieke burgers, innovatieve ondernemers, vooruitstrevende kennisinstellingen en een overheid die deze partijen kan stimuleren, faciliteren en verbinden. Samen zijn we meer, weten we meer en kunnen we meer. Daarom moeten we de capaciteiten beter benutten, meer samenwerking creëren en zorgen voor een goede financiële basis voor onze gezamenlijke aanpak om van de Metropoolregio Amsterdam een circulaire grondstoffen hub te maken.

De Metropoolregio Amsterdam als Circulaire Grondstoffen Hub

Inleiding

In deze startnotitie geven we een aanzet tot het formuleren van een strategisch plan dat zich richt op de Metropoolregio Amsterdam als Circulaire Grondstoffen Hub. Er vinden al tal van initiatieven in de regio plaats en er heerst een breed gevoel dat er nog veel kansen liggen die benut kunnen worden. Middels projecten en initiatieven zoals Biobased Connections, de green deal 'Nederland als Circulaire Hotspot' en de RACE-coalitie (Realisatie van Acceleratie naar een Circulaire Economie) ligt er al een basis. Hoe kan de Metropoolregio Amsterdam (MRA) op dit gebied zoveel mogelijk bereiken de komende jaren? En wat is daar voor nodig? Welke rol kan daarbij de Amsterdam Economic Board (AMEC) spelen?

Het voorliggend bestuurlijk stuk is bedoeld om hierover het gesprek aan te gaan en van gedachten te wisselen met alle betrokken partijen: overheid, bedrijfsleven, kennisinstellingen en de mensen die in de Metropoolregio wonen en werken. Na het verwerken van reacties hierop willen we zo snel mogelijk een begin maken met het uitvoeren van het strategisch plan en het daaraan gekoppelde actieprogramma. In de uitvoering van het actieprogramma is het bedrijfsleven de belangrijkste partij om de gewenste vernieuwing in gang te zetten en bedrijvigheid op het gebied van de circulaire grondstoffen hub te versterken. Overheden hebben een regisserende, faciliterende en soms een regulerende taak. Kennisinstellingen kunnen middels onderzoek en innovatie bijdragen, terwijl betrokkenheid van burgers cruciaal is om het maatschappelijk draagvlak te vergroten en eigen verantwoordelijkheid te bevorderen.

De Metropoolregio Amsterdam kent verschillende deelregio's die elk hun eigen karakteristieken en uitdagingen kennen. Voor elke deelregio kan daardoor een andere focus en prioriteit ontstaan. De uitdaging is om als gehele metropoolregio een strategie te ontwikkelen die de regio vooruit helpt en waarin elke gemeente of deelregio zich herkent.

We willen met dit initiatief een regio worden die 'future proof' is; een regio met een extra economische pijler: de circulaire economie. Wat zijn daarvoor de ingrediënten? In ieder geval energieke burgers, innovatieve ondernemers, vooruitstrevende kennisinstellingen en een overheid die deze partijen kan stimuleren, faciliteren en verbinden. Dit traject moet er toe leiden dat er versnelling komt doordat inzet vanuit afzonderlijke partijen nu wordt gebundeld en er synergie wordt gecreëerd. Dit bouwt dus voort op en kan invulling geven aan beleidskaders van de verschillende gemeenten en provincies. Samen zijn we meer, weten we meer en kunnen we meer. Daarom moeten we de capaciteiten beter benutten, meer samenwerking creëren en zorgen voor een goede financiële basis voor onze gezamenlijke aanpak om van de Metropoolregio Amsterdam een circulaire grondstoffen hub te maken.

Visie

In een circulaire economie worden alle grondstoffen na gebruik zo hoogwaardig mogelijk teruggebracht in het economisch systeem, zodat de kringlopen van producten en materiaalstromen worden gesloten. Dit biedt kansen voor de Metropoolregio Amsterdam: het leidt tot kostenbesparing, creëert nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid en bespaart grondstoffen en energie. Bovendien stimuleert het de ontwikkeling van kennis, innovatie en start-ups en verhoogt het de voorzieningszekerheid van grondstoffen, bijvoorbeeld door recycling, reparatie en het delen van producten en voorzieningen. Kortom, het biedt maatschappelijke meerwaarde op alle vlakken: People, Planet en Profit.

De Metropoolregio Amsterdam is bij uitstek geschikt om een toonaangevende circulaire grondstoffen hub te worden in Europa. Het is een dichtbevolkte regio waarin grote hoeveelheden producten en materialen circuleren, met een grote concentratie van innovatieve en duurzame ondernemers, het heeft een uitstekend logistiek netwerk met alle transportmodaliteiten en een gecoördineerde ruimtelijk ordening, het beschikt over een breed palet aan economische bedrijvigheid en kennisinfrastructuur en er bestaat maatschappelijk draagvlak voor initiatieven op het gebied van de circulaire economie.

Missie

De missie van de Metropoolregio Amsterdam is om in 2020 een internationaal vooraanstaande positie verworven te hebben als circulaire grondstoffen hub van Europa.

Doelen

In 2020 heeft de regio aangetoond dat de ontwikkeling richting circulaire economie heeft geleid tot (xx nader in te vullen en doelen zo nodig te herdefiniëren):

People:

- tenminste xx extra banen (zowel voor hoog- als laagopgeleide arbeidskrachten)
- tenminste xx aantal stage- en onderzoekplaatsen voor het hoger onderwijs en tenminste xx nieuwe onderwijs- en opleidingsprogramma's voor MBO, HBO, Universiteiten en beroepsgerichte bijscholing

Planet:

- stijging van het recycling percentage van afvalstromen naar gemiddeld xx %
- energiebesparing met xx %
- stijging duurzame energieopwekking met xx %

Profit:

- xx % kostenbesparing voor burgers en bedrijven op de afvalstoffenheffing
- tenminste xx nieuwe bedrijven (inclusief start-ups in recycling en upcycling) en x% groei van bedrijven die reeds actief zijn in de Metropoolregio op het gebied van de circulaire grondstoffen hub
- xx % efficiency verhoging van de logistieke processen van inzameling en transport van bedrijfs- en huishoudelijke afvalstromen en verwerking/afvoer van opgewaardeerde, herbruikbare producten en grondstoffen.
- xx aantal m2 aan gebouwde omgeving die gebouwd is volgens het cradle to cradle principe

Strategie

De voedingsbodem om bovengenoemde doelen te realiseren is aanwezig in de Metropoolregio Amsterdam. Binnen de brede definitie van de circulaire economie waarin alle grondstoffen en bronnen (Energie, Water, Grondstoffen en Land gebruik) worden meegenomen, lopen reeds allerlei initiatieven. Op het gebied van energie zijn de activiteiten redelijk goed geborgd binnen de eigen gemeente. Elke gemeente legt zijn eigen accenten. Wel bestaat er behoefte om op regionaal niveau nauwer samen te werken wat betreft de uitbreiding van het huidige warmtenet, gezamenlijke communicatie en het delen van

ervaringen over energie- en klimaatinitiatieven. Hierover moeten de MRA en AMEC tot een goede afstemming komen.

Op het gebied van water functioneert de coördinatie en samenwerking op regionaal niveau al jaren goed. Ook hier is geen behoefte aan nieuwe initiatieven. Wel is het verstandig de lopende activiteiten online te linken met de te bouwen website van de Metropoolregio als circulaire grondstoffen hub. Ditzelfde geldt voor de initiatieven die lopen op energie- en klimaatgebied. Het mooiste zou zijn om als regio één website te maken voor De circulaire economie in de Metropoolregio Amsterdam, met vier hoofdthema's: energie, water, grondstoffen en land gebruik .

Op het gebied van grondstoffen zijn de afgelopen jaren weliswaar belangrijke initiatieven ontplooid, maar ondanks dat achten de bestuurders extra aandacht en inzet op regio niveau nodig. Naast de inzet van gemeenten zelf, vereist het een gecoördineerde regionale strategie en een faciliterende ruimtelijke ordening. Immers, de bestemming en het gebruik van grond is een belangrijk onderdeel van de circulaire economie. Binnen de verschillende gemeenten in de Metropoolregio worden reeds activiteiten ontplooid op weg naar een circulaire grondstoffen hub. Sommige bedrijven ontwerpen hun producten met het oog op hergebruik en de meeste bedrijven scheiden hun afval- en reststromen en hergebruiken grondstoffen waar nu al mogelijk. Ook burgers worden aangemoedigd hun afval te scheiden, terwijl gemeenten zelf een begin hebben gemaakt met duurzaam inkopen en aanbesteden.

Overheden en bedrijven erkennen echter, dat samenwerking binnen de Metropoolregio nodig is om het proces richting circulaire economie te versnellen en business cases haalbaarder te maken. Het schaalniveau en de omvang van grondstofstromen van een enkele gemeente is voor vele grondstofstromen te klein om tot economisch rendabele bedrijfsactiviteiten en opschaling te komen. Bepaalde activiteiten, zoals het inleveren van grof huishoudelijk afval bij de huidige milieustraat en repair shops, zijn wel weer locatie specifiek.

De strategie om de Metropoolregio Amsterdam tot de circulaire grondstoffen hub van Europa te ontwikkelen vergt daarom een heldere taak- en verantwoordelijkheidsverdeling tussen bedrijfsleven, gemeenten en regionale partijen (provincies, Amsterdam Economic Board en Amsterdam Logistics Board) en concrete actieplannen.

Samenwerking met opleidingsinstellingen (waaronder de ROC's, Hogescholen, AMS en Universiteiten) en kennisinstellingen is noodzakelijk om nieuwe kennis, vaardigheden en innovaties te ontwikkelen en circulaire bedrijvigheid te stimuleren.

Om de gestelde doelen in 2020 te halen zijn de volgende stappen nodig, die deels naast elkaar kunnen worden uitgevoerd:

Inhoudelijke strategielijnen

1. Het verkrijgen van een overzicht van de belangrijkste grondstofstromen in de regio en de mate waarin deze hoogwaardig worden hergebruikt

Het betreft inzicht in:

- de 30 tot 40 belangrijkste huishoudelijke en bedrijfsafval- en grondstoffenstromen die de Metropoolregio in, door en uit gaan. Daarvoor is informatie nodig op het schaalniveau van de regio als geheel en op gemeentelijk niveau. Zo'n inventarisatie loopt of is net afgerond door de meeste grotere gemeenten en door het Havenbedrijf voor het gehele

Havengebied met deskundige ondersteuning van verschillende kennisinstellingen. Deze inventarisaties moeten met elkaar geïntegreerd worden.

- de mate waarin de belangrijkste grondstofstromen hoogwaardig worden hergebruikt en waar recycling en opwaardering van grondstoffen momenteel plaatsvindt.
- de bedrijven die reeds betrokken zijn bij het circulair maken van grondstofstromen in de regio en hun ambities t.a.v. opwaardering en opschaling van hun bedrijfsactiviteiten.

2. Het identificeren van kansen en het ontwikkelen van nieuwe business modellen voor de regio om bedrijvigheid, werkgelegenheid en innovatie gericht op de Metropoolregio als circulaire grondstoffen hub te versterken, alsmede regionaal opschaalbare lokale initiatieven.

Het gaat om:

- het formuleren van de belangrijkste kansen voor de regio om de Metropoolregio als circulaire grondstoffen hub te versterken. De eerste contouren hiervoor zijn weergegeven in onderstaand kader. In de uitwerking moet een onderscheid gemaakt worden tussen activiteiten die meteen nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid kunnen opleveren (zie stap 3 voor verdere toelichting) en activiteiten die eerst kennisontwikkeling en innovatie behoeven alvorens bedrijvigheid te kunnen opleveren (zie hieronder).
- het identificeren van de belangrijkste kennis- en innovatiegebieden en nieuwe business modellen die ontwikkeld moeten worden om de geïdentificeerde kansen voor de regio te kunnen benutten. Dit zou het beste per thematiek kunnen gebeuren in een samenwerkingsverband ('innovatie team') tussen bedrijfsleven, overheid en kennisinstellingen. Een voorbeeld hiervan is het ontwikkelen van een gezamenlijke aanpak voor het opwaarderen van biologische reststromen in samenwerking met het agrifoodcluster. Door het formuleren van een gezamenlijke roadmap met technologische, sociale en economische ontwikkelingsrichtingen kan zicht verkregen worden op het creëren van nieuwe bedrijvigheid en innovatie op het gebied van de hoogwaardige verwaarding van bio-reststromen. Reeds in uitvoering zijnde regionale initiatieven zouden hierin meegenomen moeten worden.
- het in beeld brengen (middels scenario's) van de logistieke vernieuwing die nodig is om de te verwachten groei van vervoersbewegingen op duurzame wijze te accommoderen. Een circulaire economie is immers in hoge mate gekoppeld aan het inzamelen, uitsorteren, recyclen/upcyclen en reversed logistics van grondstofstromen. Aangezien dit de mogelijkheden van een individueel bedrijf overstijgt, is hier een logistiek team bestaande uit vertegenwoordigers van overheid, bedrijfsleven en de Amsterdam Logistics Board, voor nodig. Dit team zou pilots kunnen opzetten die tot efficiëntere logistiek, kostenreductie en verlaging van de milieudruk leiden. Ook zal aansluiting gezocht moeten worden bij andere clusters (zoals het agrifoodcluster).

- het verbinden van opleidingen aan de circulaire grondstoffen hub door onderwijs- en stageplaatsen te ontwikkelen op dit gebied in samenwerking met het bedrijfsleven.

Eerste ideeën voor de regio als circulaire grondstoffen hub

- Almere geeft prioriteit aan het opzetten van een recycle en upcycle station, het verwaarden van biomassa (o.a. via hoogwaardige vergisting en producten uit biomassateelt) en alternatieve bio-bouwmaterialen). Daarnaast zal de Floriade 2022 een sterke uitstraling richting circulaire economie hebben met als uitgangspunt: de afvalloze stad en lokale voedselproductie.
- Amsterdam wil haar strategie sterk verbinden met de transitie naar een circulaire economie die het Afval Energie Bedrijf en Waternet hebben ingezet en met de circulaire bedrijvigheid die reeds in het Westelijk Havengebied is ontwikkeld. Tevens wil Amsterdam inzetten op het aan de voorkant circulair maken van producten door C2C producten aan te moedigen. Samen met het Havenbedrijf wil Amsterdam ook de mogelijkheden benutten voor industriële symbiose van bedrijven, die grondstoffen, energie en water van elkaar kunnen gebruiken. Ook het hoogwaardiger verwerken van bedrijfsafvalstromen hoort daarbij. Daarvoor zal in de haven van Amsterdam een zgn. Port Pilot Plant worden opgezet. Samen met de Amsterdam Logistics Board kan een toekomst visie op logistiek in een circulaire economie geformuleerd worden, met daaraan gekoppeld proeftuinen voor vernieuwing in de logistiek.
- Haarlem wil zich sterk inzetten op het faciliteren en ondersteunen van initiatieven van onderop. Aangezien Haarlem relatief weinig onbebouwde grond beschikbaar heeft en het een echte woonstad is, heeft het verhogen van de hergebruik en recycling percentages van de huishoudelijke afvalstromen prioriteit. Daarnaast bestaat er interesse voor samenwerking tussen bedrijven op het bedrijventerrein Waarderpolder met het oog op industriële symbiose mogelijkheden.
- Haarlemmermeer wil inzetten op de biobased economy, C2C bouwen en een proeftuin voor start-ups op deze gebieden (voorbeelden: cascadegewijs vergisting van biomassaströmen (mest en gft) tot chemische componenten en energie, regionale bank voor grondstoffen en materialen)
- Zaanstad is een geschikte vestigingsplaats voor circulaire bedrijvigheid op het gebied van voeding en verpakkingen. Ook heeft Zaanstad mogelijk interesse in vestiging van een textielvervezeling bedrijf vanwege de aanwezigheid van het sorteerb企业 Wieland in Zaanstad. Logistiek gezien zou vestiging hiervan in Almere ook tot de mogelijkheden behoren. Daarnaast is

3. Het reeds in gang zetten van activiteiten die passen binnen de strategie van 'de Metropoolregio als circulaire grondstoffen hub' en daarbij actief inzetten op interventies die inspelen op de belemmeringen op dit terrein

Het betreft:

- het bij elkaar brengen en verbinden van partijen die gezamenlijk op korte termijn in staat zijn om een recycling of upcycling activiteit/bedrijf op te zetten voor de regio. Voorbeeld: veel recyclingsactiviteiten komen moeizaam van de grond omdat er onvoldoende aanbod en/of vraag gecreëerd wordt. Dit geldt bijvoorbeeld voor recycling van plastic, niet meer draagbaar textiel, dakbitumen, glas, beton, bioreststromen, etc. We moeten uit de fase van experimenten zien te komen en zo snel mogelijk weten op te schalen. Daar waar nodig kan er aanvullend onderzoek verricht worden.
- het opzetten van een virtuele lokale grondstoffenbank die vraag en aanbod van grondstoffen op elkaar kan afstemmen. Hiermee kan een begin gemaakt worden voor die grondstofstromen die evident hoogwaardiger in de kringloop teruggebracht kunnen worden (voorbeeld: bouw- en sloopafval).
- het uitwisselen van de 'best practices' die de verschillende gemeenten in de Metropoolregio willen delen op het gebied van de circulaire economie. Te denken valt aan de uitbouw van de traditionele milieustraat tot een recycle en upcycle station, zoals Almere ontwikkelt. Hier worden nog bruikbare materialen of producten een nieuw of ander leven gegeven. Ook is het zinvol de ervaringen te delen met de inzamelingsmethoden van huishoudelijk afval, haalbare business cases en monitoring van recycling en upcycling activiteiten.

- het creëren van broedplaatsen van vernieuwing waar start-ups tot bloei kunnen komen in samenwerking met kennisinstellingen en overheid. Binnen de regio zijn er al verschillende broedplaatsen in de maak of opgezet (bijvoorbeeld in de Haarlemmermeer, Amsterdam en Almere). Het organiseren van events en Bootcamps om de nieuwe start-ups in de spotlights te zetten en te verbinden met geïnteresseerde marktpartijen, is daarbij ondersteunend.
- het gezamenlijk ontwikkelen van ondersteunende instrumenten door gemeenten, zoals het opzetten van een gezamenlijk monitoring systeem in samenwerking met kennisinstellingen om de voortgang richting circulaire grondstoffen hub te volgen, het creëren van de juiste randvoorwaarden, het bieden van fysieke ruimte en het gericht circulair inkopen en aanbesteden door lokale overheden.
- het helpen wegnemen van juridische belemmeringen door als overheid te pleiten voor regelvrije zones en experimenteerruimte om afval als grondstof te gebruiken. Lokale overheden hebben hierop maar een beperkte invloed, aangezien het gaat om nationale en EU regelgeving. Maar waar mogelijk kunnen lokale overheden aandringen op experimenteerruimte.

Ondersteunende strategielijnen

1. Het opzetten en inhoudelijk vorm geven van online en offline communicatie die nationaal en internationaal bekendheid geeft aan de Metropool regio Amsterdam als circulaire grondstoffen hub

Cruciaal in de uitvoering van het strategisch plan is dat er een effectieve en wervende online en offline communicatie wordt opgezet. Hiervoor zijn nog geen financiële en personele voorzieningen voorhanden. Voor dit punt moet snel een oplossing gevonden worden. Zonder communicatie bestaat het initiatief van de Metropoolregio Amsterdam niet. Daarom is het essentieel om:

- een digitaal platform op te zetten waarin op wervende wijze de Metropoolregio Amsterdam als circulaire grondstoffen hub wordt neergezet en telkens weer wordt geupdate. Dit platform zou gecombineerd kunnen worden met regionale digitale platforms op het gebied van energie/klimaat en water en ondergebracht kunnen worden binnen één website 'De circulaire economie binnen de Metropoolregio Amsterdam'.
- een duidelijke link te leggen met de websites van deelnemende partijen (overheid, bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties), zodat de omvang en breedte van het betrokken maatschappelijk veld zichtbaar wordt.
- Offline communicatie zoveel mogelijk in samenhang met elkaar te doen en boegbeelden te benoemen die als bestuurlijke trekkers fungeren.

2. Het vergroten van de betrokkenheid en het bewustzijn van burgers bij de Metropoolregio als circulaire grondstoffen hub

Maatschappelijk draagvlak is essentieel om met het initiatief succes te boeken. Mensen willen begrijpen wat het hen zelf en de maatschappij oplevert. En ze willen de mogelijkheid geboden krijgen mee te doen op een manier, die hen aanspreekt. Gemeenten zullen hiervoor hun eigen aanpak hebben. Maar die aanpak zal versterkt worden, als er op regionale schaal:

- leerervaringen tussen gemeenten onderling worden uitgewisseld over de bottom-up initiatieven die binnen hun eigen gemeenten zijn ontwikkeld

- spraakmakende events en informatieve bijeenkomsten worden georganiseerd die de belangstelling van het brede publiek wekken
- een of meer actiedagen worden georganiseerd voor scholen, ziekenhuizen en/of andere instellingen gericht op het vragen van aandacht voor hoogwaardig hergebruik van een of meerdere afvalstromen. Mogelijk worden een of meerdere media BN-ers en/of wethouders hiervoor ambassadeur.
- lokale en regionale initiatieven van burgers op het gebied van de circulaire economie in het zonnetje zetten en in de lokale media krijgen.

3. Het verkrijgen van nationale en internationale bekendheid met de Metropoolregio Amsterdam als circulaire grondstoffen hub

Laten zien en communiceren wat je als Metropoolregio doet, is cruciaal om nationale en internationale bekendheid te verkrijgen. Concrete activiteiten om dit te bereiken zijn:

- De Metropoolregio als circulaire grondstoffen hub meenemen in communicatie-uitingen van de bestuurders in de regio en tijdens handelsmissies deze prioriteit naar voren brengen
- Bedrijven die zich willen profileren op het terrein van de circulaire economie in binnen- en/of buitenland in kaart brengen, hun producten vermelden op de website en hen meenemen tijdens handelsmissies
- Inspelen op kansen die de Metropoolregio geboden worden om zich op het terrein van de circulaire economie te profileren (eerste gelegenheid is het voorzitterschap van de EU in 2016; vervolgens zou elk jaar afwisselend één gemeente binnen de Metropoolregio het jaarlijks event kunnen organiseren)

4. Het monitoren en evalueren van Metropoolregio Amsterdam als circulaire grondstoffen hub

- Het uitvoeren van een nulmeting
- Het monitoren van de kwantitatieve doelstellingen die in dit plan zijn geformuleerd
- Het evalueren van dit programma en de verschillende projecten die hieraan verbonden zijn/ worden
- Het methodisch op elkaar aansluiten van verschillende initiatieven in de regio om de circulaire economie te monitoren

Actieplan

Om bovenstaande activiteiten te concretiseren is een actieplan nodig. Hierin moet verwoord staan:

- Welke activiteiten prioriteit krijgen, welke vervallen of later opgepakt worden
- Per prioriteit: wat, wanneer bereikt moet zijn, wie hiervoor verantwoordelijk is en hoe de taken onderling verdeeld worden

Uitgangspunt is dat de uit te voeren acties worden opgepakt door trekkers die zich hiervoor willen inzetten en zich voor het resultaatverantwoordelijk voelen. We doen het dus samen!

Een eerste aanzet van een mogelijke taakverdeling wordt gegeven in bijlage 2. Vanzelfsprekend wordt deze bijlage allereerst besproken met degenen die vermeld staan.

Organisatie

Er zijn uiteenlopende partijen in de Metropoolregio al actief op het onderwerp 'circulaire economie' of willen hierop actief worden. Gestreefd moet worden naar een organisatievorm, die zoveel mogelijk taken belegt in de staande organisaties.

Voor de overall coördinatie zou er een Stuurgroep in het leven geroepen moeten worden, die zicht houdt op de vorderingen in de uitvoering van het actieplan. In deze Stuurgroep kunnen participeren: 3-4 bestuurders, 3-4 bedrijven (incl. een start-up) en één vertegenwoordiger van de kennisinstellingen, de Amsterdam Economic Board, de Amsterdam Logistics Board en lokale initiatieven. Het streven is om deze Stuurgroep uit niet meer dan 12 deelnemers te laten bestaan. Onder de Stuurgroep functioneert een operationele Taskforce, die bestaat uit de belangrijkste trekkers in de uitvoering van het actieprogramma. Voor de uitvoering per prioriteit moet helder aangegeven worden: wat wanneer bereikt moet zijn, wie hiervoor verantwoordelijk is en hoe de taken onderling verdeeld worden. Kennisbundeling is noodzakelijk om dubbel werk te voorkomen. Ook hierover moeten heldere afspraken gemaakt worden binnen de Stuurgroep.

Naast de overall coördinatie is bestuurlijke afstemming van groot belang. In de metropoolregio bestaan twee belangrijke platforms: de Stuurgroep Duurzaamheid van de MRA en de Amsterdam Economic Board (AMEC). Deze platforms zouden in elkaars verlengde moeten werken. Nu de "Stuurgroep Duurzaamheid MRA" een duidelijke invulling en een bestuurlijk stevige bezetting heeft gekregen, is samenwerking met de AMEC logisch en vergroot de effectiviteit. Deze samenwerking zou vergelijkbaar kunnen zijn met die binnen de PRES (Platform Regionale Economische Samenwerking). Door hierop in te zetten volgt er een breder commitment vanuit de overheden, is funding vanuit de lokale programma's duurzaamheid meer opportuun en vergroten we automatisch de slagkracht.

Koplopers en boegbeelden zijn belangrijk voor transitie. Jacqueline Cramer, lid van de Amsterdam Economic Board, oud-minister en duurzaamheidsexpert kan zo'n boegbeeld rol vervullen en leiding geven aan de Stuurgroep Circulaire Grondstoffen hub als onafhankelijk voorzitter. Voorgesteld wordt om haar een tandem te laten vormen met John Nederstigt, wethouder in Haarlemmermeer, lid van de Economic Board Amsterdam en lid van de Stuurgroep Duurzaamheid van de MRA. Door zijn positie vervult John Nederstigt een brugfunctie binnen beide bestuurlijke gremia teneinde de gezamenlijke slagkracht te vergroten. Zo kunnen de MRA overheden als één stem optreden binnen de AMEC en kunnen ze ook de discussie openen om middelen vanuit de MRA-gemeenten deels aan te wenden voor strategische uitvoeringstrajecten. Verder kunnen we effectiever optreden als ook medewerkers en ambtenaren met elkaar kennis uitwisselen en samenwerken in regionale projectteams.

De beide betrokken provincies kunnen gemeente overstijgende zaken oppakken, zoals ondersteunen van bedrijven, mede-financieren van innovaties, duurzaam inkopen, kennismakelaar zijn, over de gemeentegrenzen heen kijken, gemeenten op één lijn krijgen en promotie van de regio helpen bevorderen.

Rol van de Amsterdam Economic Board (AMEC)

De afgelopen jaren heeft de Amsterdam Economic Board met haar partners reeds een aantal initiatieven genomen om de MRA te ontwikkelen tot circulaire grondstoffen hub. De belangrijkste daarvan zijn:

- Het project Biobased Connections, dat was gericht op het stimuleren van hoogwaardige verwerking en toepassing van rest- en afvalstoffen en groene gewassen en op het ontwikkelen van nieuwe business cases.
- De Green Deal Grassen & Gewassen die tot stand is gebracht als onderdeel van het project Biobased Connections en die er op gericht is om business cases te ontwikkelen en markten op te bouwen voor biobased producten gemaakt van grassen en gewassen.
- Het project Green Metropole, dat zich richtte op het ondersteunen van ondernemers bij hun pogingen om van hun duurzame en innovatieve plannen een gezonde business te maken. Dit gebeurde o.a. door gerichte support aan deze ondernemers, door huisvesting te bieden voor startende duurzame bedrijven en door netwerkbijeenkomsten te organiseren

Op deze bouwstenen kan de komende jaren worden voortgebouwd.

Bij de uitvoering van deze strategie kan Jacqueline Cramer als boardlid haar schouders eronder zetten middels haar netwerk, kennis en ervaring. Zij zal daarbij ook een verbinding leggen met onderzoekers en studenten van de Universiteit Utrecht aangezien zij een belangrijk deel van haar werktijd daar is aangesteld. De Economic Board heeft momenteel slechts een medewerker (Dominique van Ratingen) beschikbaar vanuit de vaste bezetting om het thema circulaire economie in de Metropoolregio te ondersteunen.

Daarnaast zouden we aanspraak moeten doen op verschillende fondsen; lokaal, provinciaal, nationaal, EU en internationaal. Verder zou het wenselijk zijn een situatie te creëren waarin medewerkers en ambtenaren van verschillende organisaties een bijdrage leveren (in kind bijdrage). Op deze wijze kunnen we er voor zorgen dat minder (extra) financiën nodig zijn om projecten op te zetten. Voor de overige kosten is wellicht een rol weggelegd voor de overheden die vertegenwoordigd zijn in de Stuurgroep Duurzaamheid van de MRA.

Op basis van een eerste ronde gesprekken met bestuurders en bedrijven (zie bijlage) zijn de volgende rollen genoemd voor de Amsterdam Economic Board:

- ***Op strategisch niveau ondersteuning bieden en regie nemen***

De AMEC kan helpen bij het opstellen van een strategisch plan, het verdelen van taken en verantwoordelijkheden, het maken van strategische keuzes, het nemen van regie (waaronder het voorzitterschap van de in te stellen Stuurgroep) en het bewaken van de voortgang (Jacqueline Cramer).

- ***Nieuwe bedrijvigheid identificeren op het gebied van de circulaire grondstoffen hub en helpen deze van de grond te krijgen en door te groeien (strategielijn 2)***

De AMEC kan helpen om kansrijke innovatieclusters te identificeren die kunnen leiden tot nieuwe bedrijvigheid. Ze kan nieuwe verbindingen leggen tussen bedrijven en lokale overheden zodat business cases haalbaar worden. Ze kan ook partners zoeken om duurzame ondernemers gericht te helpen de problemen die zij tegenkomen te overwinnen. Dit alles zal in nauwe samenwerking met andere clusters binnen de Economic Board Amsterdam en met andere betrokken partijen gebeuren (Jacqueline Cramer en Dominique van Ratingen).

- ***Kennis- en innovatieprojecten ontwikkelen i.s.m. de betrokken partners en zo nodig helpen uitvoeren (strategielijn 3)***

De AMEC kan ondersteuning bieden voor het vinden van de juiste geldstromen en calls die gericht zijn op de transitie naar een circulaire economie. Daartoe kan ze inspelen op calls en concrete subsidie- en innovatieprogramma's en deze samen met betrokken partners uitwerken tot concrete projectvoorstellen. Bij toekenning van de projectvoorstellen ligt de uitvoering en projectleiding zo veel mogelijk in handen van de betrokken bedrijven en/of kennispartners. AMEC speelt in de uitvoering slechts een rol in kennisdeling en het uitdragen van de projectresultaten. Als de te verrichten inspanningen substantieel zijn, moet vooraf bepaald worden of de AMEC een fee kan krijgen voor de inspanningen op het gebied van projectontwikkeling (Dominique van Ratingen).

- ***Communiceren online en offline van de verworvenheden van de Metropoolregio als circulaire grondstoffen hub***

De AMEC kan input leveren voor een gezamenlijke online communicatie waarop alle activiteiten en iconprojecten van de Metropoolregio als circulaire grondstoffen hub staan vermeld (Dominique van Ratingen). Het beheer van social media activiteiten moet als aparte taak worden belegd. Hierover moet snel besloten worden binnen de AMEC en MRA.

Ook kan de AMEC inhoudelijk en organisatorisch bijdragen aan events en inspiratiesessies over de circulaire grondstoffen hub met als belangrijk moment voor profilering: het EU voorzitterschap in 2016 (Jacqueline Cramer en Dominique van Ratingen).

- ***Helpen bij het wegnemen van (juridische) knelpunten om de circulaire grondstoffen hub tot een succes te maken***

De AMEC kan een signalerende rol spelen in het wegnemen van knelpunten maar rekent op de inzet van de overheden om waar mogelijk die knelpunten op te lossen (Jacqueline Cramer).

Bijlage 1: Overzicht gevoerde gesprekken

Er zijn gesprekken gevoerd met de volgende mensen:

Wethouder Nederstigt (Gemeente Haarlemmermeer), 20 januari en met 3 ambtenaren (Nurullah Gerdan, Henk Keizer en Ilknur Dönmez), 19 februari 2015

Afval Energie Bedrijf, Sietse Agema en Marieke van Nood, 27 januari 2015

Wethouder Choho (Gemeente Amsterdam) en 2 ambtenaren (Eveline Jonkhoff en Paul Heuberger) en politiek assistent Melanie van der Horst, 2 februari 2015

Logistiek cluster, Eduard Visser, Paul Jansen, Ton Geuzendam, 2 februari 2015

Creatieve industrie cluster, James Veenhoff, 11 februari 2015

Wethouder Emmer (Gemeente Zaanstad) en ambtenaar Damir Dulovic, 11 februari 2015

Maakindustrie cluster, Koen Overtoom, operationeel directeur Commercie, infra, divisie havenmeester), Martin Hessels. Clustermanager AMEC, Micha Hes en Jan Willem Reuchlin 11 februari 2015

Wethouder Mulder (Gemeente Almere) en 2 ambtenaren (Anne Marie van Osch en Sabine Strijbos), 12 februari 2015

Foodcluster, Nico Verduin, Schapenhouderij en kaasmakerij Westfriesedijk en voorzitter LTO NH Noord, Ad van Vugt, Exter Aroma, Stanley Brul, UvA, Toine Timmermans, Wageningen UR, Ben Vreeburg, Sustainability Director IOI Loders Croklaan, Rian van Dam, Greenport NHN, Dick Kuiper, Verkade en Stephanie Wagenaar, clustermanager food, 17 februari 2015

Wethouder Sikkema (Gemeente Haarlem) en haar communicatie-adviseur Mirjam van Haaster, 20 februari 2015

Gedeputeerde Gijsberts (Provincie Flevoland) en ambtenaar Wilma van de Poll, 26 februari 2015

Gedeputeerde Bond (Provincie Noord-Holland), 23 februari 2015 (telefonisch)

Bijlage 2: Eerste aanzet tot uitwerking van het actieplan en daarbij behorende taak- en verantwoordelijkheidsverdeling

Op basis van onderstaande zes strategische hoofdlijnen kan tentatief de volgende taak- en verantwoordelijkheidsverdeling gemaakt worden:

1. Het verkrijgen van een overzicht van de belangrijkste grondstofstromen in de regio en de mate waarin deze hoogwaardig worden hergebruikt

Het Havenbedrijf Amsterdam zou hierin de lead kunnen nemen, aangezien zij al veel werk hieraan binnen het gehele Havengebied hebben gedaan en nog in uitvoering hebben. Zij zou het eigen overzicht kunnen verfijnen met de gegevens die onder andere verzameld zijn in het kader van het project Biobased Connections en de gegevens die de gemeenten in de Metropoolregio zelf reeds verzameld hebben of nog aan het verkrijgen zijn. Ook de reeds aanwezige kennis binnen het bedrijfsleven moet gemobiliseerd worden. Kennisbundeling is cruciaal om dubbelwerk te voorkomen.

2. Het identificeren van kansen voor de regio om de bedrijvigheid, werkgelegenheid en innovatie gericht op de Metropoolregio als circulaire grondstoffen hub te versterken

In een tweetal verdiepingsbijeenkomsten kunnen de kansen voor de regio op het gebied van de circulaire grondstoffen hub geformuleerd worden. Het gaat hier om de initiatieven die op korte of middellangere termijn leiden tot nieuwe bedrijvigheid, werkgelegenheid en innovatie bij bestaande of nieuwe bedrijven (inclusief start-ups). Deze bijeenkomsten worden georganiseerd door AMEC/MRA/Havenbedrijf in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven. In de voorbereiding wordt gebruik gemaakt van studies en reeds lopende initiatieven in de Metropoolregio die beschikbaar zijn. De verdiepingsbijeenkomsten leiden tot een onderscheid in activiteiten die meteen nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid kunnen opleveren (zie stap 3 voor verdere toelichting) en activiteiten die eerst kennisontwikkeling en innovatie behoeven alvorens bedrijvigheid te kunnen opleveren (zie hieronder).

Voor laatstgenoemde activiteiten wordt per geïdentificeerd cluster (bijvoorbeeld opwaardering van biologische reststromen of vernieuwing van logistieke systemen) een innovatieteam ingesteld die de kennis- en innovatietrajecten formuleren en vervolgens zorgen voor het mobiliseren van fondsen om die trajecten uit te voeren. Waar onderdelen in de praktijk kunnen leiden tot bedrijvigheid, wordt meteen opgeschaald. Voorlopig worden maximaal 10 innovatieteams opgezet. Elk innovatieteam is zelfsturend en rapporteert de voortgang elke 2 maanden aan de Stuurgroep.

3. Het reeds in gang zetten van activiteiten die passen binnen de strategie van 'de Metropoolregio als circulaire grondstoffen hub'

AMEC/MRA nemen het initiatief voor het bij elkaar brengen en verbinden van partijen die gezamenlijk op korte termijn in staat zijn om specifieke recycling of upcycling activiteiten/bedrijven op te zetten voor de regio. Voorlopig worden maximaal 8 - 10 prioriteiten vastgesteld. Per prioriteit is een klein, zelfsturend uitvoeringsteam verantwoordelijk, met name bestaande uit bedrijven en zo nodig ambtelijke ondersteuning. Elk team kan rekenen op bestuurlijk commitment om initiatieven te faciliteren of anderszins mogelijk te maken.

Het Havenbedrijf zou het voortouw kunnen nemen in het opzetten van een virtuele lokale grondstoffenbank die vraag en aanbod van grondstoffen op elkaar kan afstemmen.

De MRA kan de leiding nemen in het uitwisselen van de 'best practices' die de verschillende gemeenten in de Metropoolregio willen delen op het gebied van de circulaire economie.

Het creëren van broedplaatsen van vernieuwing waar start-ups tot bloei kunnen komen is in eerste instantie een verantwoordelijkheid voor gemeenten zelf in samenwerking met bedrijfsleven en kennisinstellingen. De MRA en AMEC kunnen gezamenlijk zorgdragen voor de verbinding tussen de verschillende start-up initiatieven in de Metropoolregio.

Het gezamenlijk ontwikkelen van ondersteunende instrumenten en helpen wegnemen van juridische belemmeringen is eveneens een verantwoordelijkheid van gemeenten. De Stuurgroep levert hierbij input die gebaseerd is op de praktijkervaringen binnen de Metropoolregio als circulaire grondstoffen hub.

Over de voortgang van alle hierboven genoemde activiteiten wordt elke twee maanden gerapporteerd aan de Stuurgroep.

4. Het opzetten en inhoudelijk vorm geven van on-line en off-line communicatie die nationaal en internationaal bekendheid geeft aan de Metropool regio Amsterdam als circulaire grondstoffen hub

Voor on-line communicatie moet een goed gefaciliteerde web manager aangetrokken worden voor tenminste 2 dagen per week. De te ontwerpen website en social media activiteiten moeten gelinkt worden aan de website van de AMEC en de MRA.

Off-line communicatie is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Alle betrokken partijen kunnen naar buiten treden. Om uniformiteit uit te stralen worden gezamenlijke communicatiemiddelen ontwikkeld. Hiervoor moet eveneens budget en menskracht beschikbaar komen.

5. Het vergroten van de betrokkenheid en het bewustzijn van burgers bij de Metropoolregio als circulaire grondstoffen hub

De verantwoordelijkheid voor deze actielijn ligt allereerst bij de gemeenten zelf. Wel kan van elkaar geleerd worden door uitwisseling van best practices. Voor dit laatste kan de MRA het initiatief nemen. Haarlem heeft aangegeven hierin een actieve rol te willen spelen.

6. Het verkrijgen van nationale en internationale bekendheid met de Metropoolregio Amsterdam als circulaire grondstoffen hub

Deze actielijn hangt nauw samen met actielijn 4. De MRA en AMEC zullen gezamenlijk een strategie moeten formuleren welke acties in gang gezet moeten worden om nationale en internationale bekendheid te verwerven. De Stuurgroep is hierin leidend.